

Constantin Brâncuși, Studiu pentru „Domnișoara Pogany”

Florea
FIRAN

Constanța Buzea

Poetă și publicistă din generația '60, fire melancolică, interiorizată, de o rară sensibilitate, Constanța Buzea cultivă un lirism grav, uneori confesiv, romantic și meditativ. Scrie peste 20 de volume de poezie și este distinsă cu premii importante, printre care Premiul Uniunii Scriitorilor (1972), Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române (1974), Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” (2001).

Născută la 29 martie 1941 în București, Constanța Buzea este fiica lui Petru Buzea, funcționar, și a Alexandrinei (născută Nica). Urmează Liceul „Gh. Șincai” din București (1954-1957), apoi Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității bucureștene pe care o absolvă în 1969. Din 1973 lucrează ca redactor la revistele „Amfiteatru” și „Viața studentescă”, iar după 1989 la „România literară”, unde susține rubrica „Post-restaurant” încurajând și promovând tineri debutanți.

În 1961, când avea 20 de ani, s-a căsătorit cu Adrian Păunescu, au avut doi copii, pe Ioana și Andrei, și în

1977 au divorțat. În *Creștetul ghețarului. Jurnal 1969-1971* descrie calvarul relației cu Adrian Păunescu. Se va refugia în poezie, în scris în general, în care își va construi un spațiu ambient de liniște și autoapărare.

În 1970 beneficiază împreună cu Adrian Păunescu de o bursă în SUA, la Iowa University, când îl cunosc pe Mircea Eliade. Adrian Păunescu reușește să-i ia un interviu pe care îl publică în „Contemporanul” (nr. 10 și 17 martie 1971) care a stârnit controverse în urma imixiunii cenzurii, la care Eliade a protestat în presa străină. Constanța Buzea îi face un portret memorabil în jurnalul ei. Momentul îl evocă și în „România literară” relevând interesul scriitorului față de România și dorința de a se întoarce și revedea țara.

Scrie versuri încă din perioada liceală și debutează în revista „Tânărul scriitor” (1957), iar editorial în 1963 cu volumul *De pe pământ*, cu o prefață de Mihaela Dragomir, care sublinia: „Constanța Buzea se prezintă, la debutul în volum, ca un poet care a reputat primele biruințe asupra căutărilor.

Continuare în p. 2

Poezie

Garmen Firan
Dan Duțescu
Anca Mizumschi
Kludia Muntean

Eseu

Alina Ancuța
Oana Băluică
Dumitru Drinceanu
Emanuel D. Florescu
Rodica Grigore
Dan Ionescu
Dodo Niță
Ion Parhon
Emilian Ștefăruță
Constantin Zărnescu

Proză

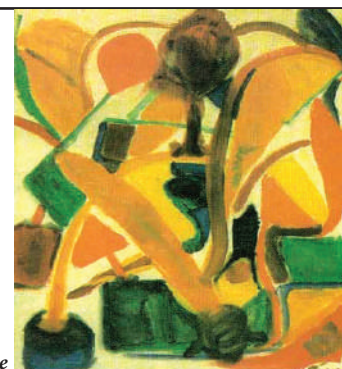
Virgil Pătrașcu
Puiu Răducan
Adrian Sângeorzan
Liliana Ursu

Constantin Cubleşan – <i>Dulcea mea Doamnă...</i>	p. 4
Andrei Codrescu – <i>Poezia este cea mai tristă artă</i>	p. 5
Ioan Lascu – <i>Națiune și naționalism, suveranitate și suveranism</i>	p. 6
Mihai Ene – <i>Un sfert de secol</i>	p. 7
Adrian Cioroianu – <i>„Conducătorul” comunist și Istoria</i>	p. 8
Gabriela Păsărin – <i>Entropia estetică – un modus vivendi</i>	p. 10

Dumitru Radu Popa

Egon Schiele – Peisajele care trăiesc

p. 11

Marin Sorescu – *Geometrie*

Sumar

- Florea Firan**, *Constanța Buzea* / pp. 1-3
Constantin Cubleşan, *Dulcea mea Doamnă...* / pp. 4-5
Andrei Codrescu, Poem: *poezia este cea mai tristă artă* / p. 5
Ioan Lascu, *Națiune și naționalism, suveranitate și suveranism* / p. 6
Mihai Ene, *Un sfert de secol* / p. 7
Adrian Cioroianu, *Conducătorul comunist și Istoria* / pp. 8-9
Oana Băluică, „*Vita contemplativa*” vs. *societatea performanței* / p. 9
Gabriela Păsărin, *Entropia estetică un modus vivendi* / p. 10
Dumitru Radu Popa, *Egon Schiele – Peisajele care trăiesc* / p. 11
Adrian Sângeorzan, *Lumea nu s-a sfârșit* / pp. 12, 13
Carmen Firan, Poem: *Generația fericită* / p. 13
Anca Mizumschi, Poeme: *Melcul; Desfăcătorul argintat de conserve; Se fură moartea; Eu nu am perete de răsărit; Grănicerul* / p. 13
Liliana Ursu, *O dimineată americană* / p. 14
Dan Duțescu, Poem: *Noaptea târzie...* / p. 14
Rodica Grigore, *Sfârșitul copilăriei și cărările inițierii* / p. 15
Emanuel D. Florescu, *Filosofi a matematicii* / p. 16
Dumitru Drincianu, *Mai este astăzi nevoie de curaj?* / p. 17
Dan Ionescu, *Lirism în stare narativă* / p. 18
Puiu Răducan, *Proză scurtă: Visul năravului; Societatea, vatra și corlata* / p. 18
Virgil Pătrașcu, *Proză scurtă: Convoitul nopții; Cel din urmă; Spre tărâmul făgăduinței; Călărețul singuratic* / p. 19
Constantin Zărnescu, *Un urmaș al lui Ion Creangă* / p. 20
Klaudia Muntean, Poeme: *Cântul ascuns; Despre Singurătate; Anamnesis* / p. 21
Alina Ancuța, *Blake dincolo de granițe. O altfel de receptare* / p. 21
Ion Parhon, *Curajul ca dimensiune culturală* / p. 22
Red., *Cărți primite la redacție* / p. 22
Dodo Niță, *Dumitru Ionescu – un grafician uitat* / p. 23
Red., *Okeanos: Convorbiri* / p. 23
Emilian Ștefărtă, *Suprerealismul dezvăluit. Alberto Giacometti – Max Ernst* / p. 24

Abonamente

Scrisul Românesc

Abonați-vă la Revista „Scrisul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.

Costul unui abonament anual cu taxele incluse este de 150 lei. Pentru abonații din străinătate este de 155 \$ sau de 140 €. Informații primiți la tel.: 0722.75.39.22; Fax: 0251.413.763 sau la adresa de email: scrisulromanesc@yahoo.com

Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Constanța Buzea

Respirând «prin pieptul timpului» poezia ei are și din grația și din romantismul și vigoarea acestei epoci.” Volumul cuprinde poezii de inspirație erotică, cu o notă profund personală, melancolia așteptării, dorul, bucuria împlinirii erotice pe fundalul naturii liniștite sunt vizibile în cele mai multe din poemele sale: *Întâiul univers, Întoarcere în timp, Dragostea, Liniște, Chemare, Vis după plâns, Dor de ploaie*. Poeta reține din acest volum doar două poezii, *Dor de ploaie* și *Ninge lin pământul*, pe care le introduce în antologia *Leac pentru îngeri* (1974) considerându-le forme introductive la opera sa de mai târziu: „Plângi, cu frunte-n perna albă,/ Unde părul meu, de mult,/ A crescut încet și singur/ Din nesomn și din oftat./ Plângi în visuri,/ Plângi în crucea păsărilor călătoare,/ Plângi în zborul lor de toamnă/ Scuturat în mare...” (*Dor de ploaie*); „Părul mi-era roșu când trecuse vara,/ Părul meu de aur greu, nelegănat,/ Prăfuit de ceață, ținut de brumă –/ Ninge lin pământul unde l-am culcat// Strânge-n pumni zăpadă și grămezi de bulgări/ Să-i arunci în părul, care-abia-l mai țin –/ Se va face unul, poate, o agrafă/ Să-mi elibereze mâinile de chin...” (*Ninge lin pământul*)

Cu volumele *La ritmul naturii* (1966) și *Norii* (1968), care cuprind poezii prin excelență confesive, se impune printre cei mai importanți poeți ai generației sale. Se regăsesc în universul poeziei sale majoritatea temelor generației '60, între care candorile descoperirii lumii, starea edenică a copilăriei. Candorile din primul volum se continuă și în *La ritmul naturii*, acum mai rafinate, un fel de „definire lirică a feminității”: „Femeia văzuse omul aiurit de atâta mare,/ De pe culmile cetății gânditor s-a coborât/ Și chemat vâsli la masa peșitorilor un cântec/ Care nu ne mai ajunse pentru că-l spunea urlând”. Volumul *Norii* s-a aflat în competiție cu *Fântâna somnambulă* al lui Adrian Păunescu, ambele nominalizate în același timp și la același premiu al Uniunii Scriitorilor câștigat de Păunescu la un vot diferență. *Norii* e o „viziune teogonică, o istorie figurată a umanității”: „Ce pictor de demult își plimbă acum deasupra noastră norii/ Cu nepăsare îngerească, într-o destindere totală!/ Ce neam barbar ridică abur, cu pintenii dând trap culorii,/ Cu sângele venind electric pe triburile lor de cai,/ Ce faimă flutură, postumă, femeile acelui neam,/ Protest și dans la destrămarea ce li se pregătea în timp,/ Dar mai ales ce pictor vede suprema lui dezagregare?// E o istorie bogată pe cerul sfânt dintotdeauna,/ Toți muritorii închid ochii spre-a o vedea și retrăi./ În haosul ce-l țese dorul pământului de-a prinde luna,/ Doar nenăscuți-și țin în brațe, părinții, spre a se iubi.” Poezia *Pe somn* conține unele aluzii evidente: „Aflu zilnic ce e pacea fără să m-adaug ei,/ Mă blestemă cu aprinderi, roșii, coamele de lei,/ Într-un ritm de nu știu unde pașii mi se trag în umbră,/ Tu de ce te-arăți statornic când imaginea ta umblă?/ Spune, ce să fac cu tine, nopții cum să te redau/ Când pe somn se suprapune veghea celor ce nu-l au?”

Versuri de o profundă meditație se regăsesc și în volumul *Agonice* (1970): „E un coșmar, oricum, să fii femeie,/ Privirea, plantă, moarte, mare,/ De unitatea ta încăpătoare./ Se spânzură destinul cel mai rău,/ De bine te desparte întâmplarea./ A nu te fi născut opusul tău.” (*Gong*); „Îndoială,/ Și n-am făcut nici binele, nici răul,/ Și n-am sădit nici pomul la care să mă duc./ Milă mi-a fost să smulg o buruiănă,/ De candidul castel al planetei nu m-am îndoit.” (*Îndoială*)

Sala nervilor (1970) este un volum de sonete care nu sunt jocuri de virtuozitate, ci o altă manieră de contemplare și meditație asupra destinului uman: „Astenice sunt vocile, riscante./ Noi nu mai știm să ne uimim de viață./ Aveam odată un profil de gheață,/ Un suflet cu impulsuri muzicante.// Să fim cei triști când nu ne vede nimeni,/ Și să fim veseli când ieșim pe ușă./ Cât pot, mai șterg fereastra de cenușă,/ Cât poți, respiră-ne, întunecime!” (*Cât pot mai șterg fereastra de cenușă*).

Volumul *Pasteluri* (1974), ilustrat de pictorul-naiv Petre Botezatu, cuprinde poezii de un sentimentalism discret. →

Scrisul Românesc

Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927, de către criticul D. TOMESCU. Serie nouă, din 2003, întemeiată de FLOREA FIRAN

Editată de:
 Fundația – Revista
 Scrisul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
 cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:
 Florea FIRAN

Colegiul redacțional:
 Adrian CIOROIANU
 Andrei CODRESCU
 Eugen NEGRICI
 Gheorghe PĂUN
 Dumitru Radu POPA
 Lucian Bernd SĂULEANU
 Monica SPIRIDON
 Emilian ȘTEFĂRTĂ

Redactori:
 Mihai ENE
 Mihai FIRICĂ
 Emanuel D. FLORESCU
 Ion PARHON
 Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:
 Florentina ANGHEL
 Dan IONESCU
 Gabriela PĂSĂRIN

Corectură:
 Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare:
 Georgiana OPRESCU

Arhivă online:
 Alexandru OPRESCU

Redacția și Administrația:

Craiova, Str. C-tin Brâncuși, nr. 24
 Tel./Fax: 0722753922; 0251/413.763
 E-mail: scrisulromanesc@yahoo.com
 Web: www.revistascrisulromanesc.ro
 Cont: RO03BRDE170SV21564261700
 BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul redacției: Str. Constantin Brâncuși, nr. 24, Craiova, județul Dolj sau scrisulromanesc@yahoo.com

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține integral autorilor. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
 Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
 tel. 0251 580431

→ Natura, prin locurile numite – Voroneț, Rucăr, Cislădioara, Cimitirul din Săpânța – devine pretextul unei călătorii într-un spațiu spiritualizat: „Satul cu vise de iarnă/ Fumuri suind către vânt,/ Acoperind până-n streșini,/ Parcă ieșit din pământ,/ Aș fi trecut, dar o stare/ Limpede ca un final,/ Când zămisind depărtare,/ Omul acela călare/ Înflăcărase un deal.” (Capre, urși, căluți) Un pastel e dedicat lui M. R. Paraschivescu: „Ce paznic s-ar putea tocmi, mai bun/ Decât sfiala lumii, de morminte!// O amintire într-un târg de fum,/ Despre poetul ce visa un drum,/ Avea umor și colora cuvinte”. Sau acest sonet în care invocă blândețea ca stare de grație: „n-aș fi putut spera copac al vieții/ să-mi duci verdele crud din primăvară/ pulberi și flori ce tandre adiară/ spre alt final decât cel al blândeții/ blând tu în tot și-n fiecare frunză/ duios ca pasărea ce vrea să moară/ de ea văzut în ultima ei oră/ miraculoasă masă-ntinsă-strânsă/ graal luminos la cina cea de ceară/ vizibil în priveliștea ascunsă/ din care păsări nasc și pururi zboară// oricând acum mereu odinioară/ ia-mi din destin această mască plânsă/ să fiu rănită și să nu mă doară”.

Au urmat o serie de volume, dominate de un lirism grav și diversificat al stărilor sufletești, din care nu lipsește sentimentul erotic: *Leac pentru îngeri* (1972), *Răsad de spini* (1973), *Ape cu plute* (1975), *Limanul orei* (1976), *Poeme* (1977), *Ploi de piatră* (1979), *Umbră pentru cer* (1981), *Cină bogată în viscol* (1983), *Planta memoria* (1985), *Cheia închisă* (1987), *Pietre sălbatice* (1988).

După 1989 continuă să scrie în același ritm, primul volum, *Ultima Thule*, sonete, apare în 1990, în care de la lirica tensionată ajunge la o stare de liniște: „tăcerea mea e ca o țară moartă/ dar nici nu cred că alta e mai sfântă/ de ce ți-aș ține gura-nchisă cântă/ vânează dacă vrei această soartă// dar apără-te ca de o trădare/ cu talpa moale calcă peste forme/ ar fi păcat să strici lumini enorme/ vederea lumii-i împietrită sare”. Au urmat, succesiv, *Pelerinaj* (1997), *Foșnet fabulos* (1997), *Pastelul amoros* (1998), *Pretext de conversație* (1998), *Făcutul meu cuvântul/Mon sort le mot* (2006, antologie bilingvă în traducerea poetului Miron Kiropol).

Volumul *Pelerinaj* (1997) conține poezii de maturitate și de mare valoare în care multe reflectă arta poetică: „și tot mai crezi/ că poezia se face din nimic/ că nimeni din cer/ nu asistă la naștere/ că nici părinții nu sunt de față/ cum drept/ cum fără cruțare ți-am spus/ plini de mister/ de scamă/ de număr/ sunt sămburii ei/ numai Dumnezeu știe cât chin/ câtă jertfă cât haos/ și câtă iubire cere cuvântul/ la convertire/ îngrozit că pornește/ și nu mai ajunge” (*Și tot mai crezi*). Mai mult ca alte volume, *Pelerinaj* confirmă contribuția valorică a poeziei sale ce o situează printre poezii importanți contemporani: „numai o dată/ la urmă de tot/ trupul și sufletul se recunosc/ și sunt împreună vorbindu-și// milostiv sufletul îi spune trupului/ iată-ne împreună/ ca două trupuri îndrăgostite/ și ceea ce spune el este adevăr adevărat...”

Ploi de vară (1997) dezvăluie o altă față a poeziei sale:

„Șarpele casei,/ Dorm cu mâna sub pernă și tu/ Treci peste pluș/ De sânge nu ești torturat,/ Una cu tine sunt, lipsitule de venin,/ Fă din umărul meu un frig,/ Nepăsător.// Șarpe al casei,/ Mâna mea caldă, zadarnic inel,/ Atinge foamea urmașilor tăi.// Peste noi își aruncă părinții/ Casele lor./ Oul tău transparent sparge-l./ Hrănește-te, eu te dezleg./ Sterp ca un înger fii,/ Și rămâi în trecut!” (*Șarpele casei*).

Pastelul amoros (1998), antologie amplă, cuprinde poeme din perioada 1960-1990, cele mai multe poezii de dragoste, în care natura are un rol important. Legătura dintre iubire și natură capătă un caracter general: „seară pe câmp/ caut decât o plecare/ nimeni nu vede/ locul întreg s-a mișcat/ merg fără gând/ trupul stă fără păcat/ cine mă vede/ dar cine mă vede tresare” (*Plecare*).

Roua plural (1999) este diferită față de antologiile anterioare prin construcție și cuprindere. Autoarea a urmărit includerea poemelor cele mai originale, mai puternice și mai caracteristice, cum remarcă și N. Manolescu în prefața intitulată *O altă cale de a privi*. Criticul susține că *Roua plural* este „una dintre cele mai splendide cărți de poezie din ultima vreme și dintotdeauna”. Doar trei din cele douăzeci de volume apărute de la debutul cu *De pe pământ* (1963) până la *Netrăitele* (2004) sunt antologate – *Portretul amoros*, *Ultima Thule* și *Pelerinaj*. În final o secțiune de *Referințe critice* reproduce fragmente semnate de douăzeci de autori care o situează pe Constanța Buzea printre cei mai importanți poeți contemporani. Poezia care deschide prima secțiune a volumului, *Citește și nu te speria*, transmite un mesaj în receptarea și înțelegerea creației sale: „citește și nu te speria/ că nu-nțelegi de la-nceput/ citește și a doua oară/ și-a unsprezecea oară stăruind/ și vei simți cum leagănul se mișcă/ în foșnetul unor azururi/ și stăruind de vei simți citind/ stând între omoplații unui înger/ cuvintele ce n-au fost scrise încă”.

Netrăitele (2004), volum consistent, cuprinde poezii în care starea poetei este dramatică: „Când stă să se apuce/ de gătii pentru Sărbători,/ ea întâi primenește locul,/ curăță casa,/ îmblânzește copiii,/ nu se ceartă cu nimeni,/ se păstrează pe sine curată,/ petrece ca o soră pe lângă/ bărbatul ei căruia îi e mai greu/ să înțeleagă de ce așa/ și nu altfel./ Se spală cu apă neînțeleptă,/ se roagă să i se lase/ și de data aceasta/ deschise priceperea/ și puterile,/ ca să facă tot ce are/ de făcut./ Iar ce nu va izbuti singură,/ va împlini negreșit/ cu ajutorul lui/ Dumnezeu” (*Așa și nu altfel*). Poezia *Noaptea albă* conține mesajul transparent și interiorizat al poetei către cei apropiați, ca o anticipare: „Ca să-mi unesc/ plângerea cu bucuria,/ am stat noaptea în

liniște,/ somnul mi l-am împins/ cât am putut/ în partea otrăvită a zilei./ Și când m-am trezit către seară,/ sufletul meu de mai înainte/ rămăsese plecat/ către sufletul/ cel dintotdeauna dorit.”

Tristă și suferindă, poeta se retrage în scris, refuzând orice interviuri sau participări la evenimente: „Sunt tristă, dar de tine niciodată./ Fug animalele speriate de minuni/ La care nu mai știm să ne gândim,/ Miercuri și marți, vineri și luni.// Săraci în zile, cine știe, trecem/ Legați la gât de lungi copilării/

Ninși de puterea sfințelor petreceri/ A nu fi, a te naște, a iubi.// Ce-mi dai, să nu mor azi, să mai rezist?/ Leac pentru îngeri, cântecul meu trist” (*Leac pentru îngeri*).

Poeta a scris și versuri pentru copii, strânse în volumele: *Cărticică de doi ani* (1970), *Zgomotocicleta* (1996) și *Start la șevalet* (1998).

Constanța Buzea beneficiază de o critică literară favorabilă încă de la debut. Eugen Simion este dintre criticii pentru care Constanța Buzea e „un rar caz de poet care, sub obsesia unui unic sentiment, să aducă atâtea nuanțe ale suferinței, de la dorul abstract la senzația acută de transformare a materiei în cenușă. Oriunde am deschide cărțile, dăm peste aceste imagini ale «vidului vital» ce se lărgeste neconținut și cuprinde lumea fizică și morală, într-o strânsă comunicare... Versurile sunt demonstrative, aspre, fără fluența și muzicalitatea cu care ne-a obișnuit lirica feminină.”

Retrasă în ea însăși („înzăpezită în mine... mă refugiez în scris, public suficient și mă consolez”), poeta începe să scrie un jurnal la opt ani după căsătorie, când iubirea s-a degradat iremediabil („amorul nostru – abrupt, nesărat, sumar ca un viol, ca o nesăbuiță”), cu un titlu sugestiv – *Creștetul ghețarului. Jurnal 1969-1971* – pe care îl publică după 37 de ani la Editura Humanitas în 2009 (Cartea Anului). „Impresie de intimitate, de spațiu apărât”, sunt cuvintele cu care poeta își începe jurnalul retrasă într-o cabană de la Sinaia în ajunul anului 1969. Cea mai mare parte a jurnalului este dedicată anilor de suferință conjugală, copiilor, dar și lumii literare bucureștene, în special din jurul revistelor literare și Uniunii Scriitorilor. Lui Adrian Păunescu îi face un portret necruțător: „... lirismul lui se degradează în cantitate, în relatare, în discursiv, în anecdotic”, mai mult îl compătimentează decât îl reneagă și este dezamăgită. Un portret memorabil îi face lui Mircea Eliade din perspectiva profesorului după ce asistă la cursurile universitare ale acestuia, și îi citește *Istoria religiilor* și proza fantastică. În jurnal sunt intercalate poezii și o serie de formulări despre viață și societatea românească.

Constanța Buzea încetează din viață la 31 august 2012, după o lungă suferință în tăcere.

Figură gravă a poeziei noastre, telurică și sensibilă, cu simț etic și moral, poeta oferă loc naturii și feminismului în opera sa, se dezvăluie cu prudență nu lipsită de dramatism, construind poeme confesive puternice din care reies dezamăgirea, părăsirea și rezistența emoțională într-o lume rece și neiertătoare. ■

**Constantin
CUBLEȘAN**

Dulcea mea Doamnă...

Foarte puțini dintre cercetătorii vieții și operei lui Mihai Eminescu se mai așteptau la apariția unor *documente* sau *manuscrite*, rătăcite până acum pe undeva, care să poată adăuga lucruri semnificative la întregul creației ori la profilul biografiei acestuia, modificându-i, în vreun fel imaginea de ansamblu, impusă – definitiv?! – în conștiința generală. Iată însă că *minunea* s-a produs, apariția corpusului epistolar Eminescu-Veronica Micle îmbogățindu-se brusc cu un substanțial set de scrisori originale (93 ale lui Eminescu către Veronica Micle, 15 ale Veronicăi Micle către Eminescu și două către Harieta Eminovici, sora poetului, alături de o notă a lui Titu Maiorescu adresată tot lui Eminescu), ce au zăcut în seifuri bine încuiate, prin străinătăți – moștenire de familie, pe linia descendenților fiicei Veronicăi Micle, mezzo-soprana Valerie, cunoscută în lumea operei din vremea sa sub numele de Valerie-Nilda, având, oarecum, consemnul de a nu fi date publicității, în niciun caz prea curând. Fapt ce s-a și întâmplat, căci ele văd lumina tiparului, iată, după mai bine de un secol de la data scrierii lor, strădania doamnei Christina Zarifopol-Illias în acest sens meritând, fără îndoială, eforturile și stăruința¹. Ediția aceasta este, indiscutabil, evenimentul cel mai de seamă din lanțul – atât de firav, totuși – al manifestărilor organizate cu prilejul *Anului Eminescu*, de către oficialitățile zilei, desigur pentru a nu leza ifosele acelor intelectuali subtili ai momentului, care pretind că a vorbi prea des despre marele scriitor nu este de bon-ton, mai ales că nici nu și-ar merita, la drept vorbind, *eticheta* de poet național. În fine...

Scrisorile acestea, care vin să se adauge la celelalte, ale acelorași, cunoscute până în prezent, mereu comentate și reeditate cu succes de librărie, căci ele ilustrează pe deplin „scenariul” unei „povești de iubire între doi tineri nefericiți de la sfârșitul secolului al XIX-lea”, cum se exprimă Christina Zarifopol-Illias în prefața (*Istoria unei comori ascunse*) volumului, trezesc interesul justificat nu numai al marelui public, pentru care relația celor doi a însemnat întotdeauna „etalonul național al cuplului romantic”, ci mai cu seamă al cercetătorilor literari, care găsesc aici nu numai „un extraordinar document uman” ci și o „inestimabilă valoare de istorie literară”.

Prima și cea mai îndreptățită întrebare ce se ridică în fața acestor documente este aceea referitoare la quantumul de noutate pe care îl pot aduce ele în stabilirea realistă și reală a raporturilor dintre cei doi parteneri, adică în ce

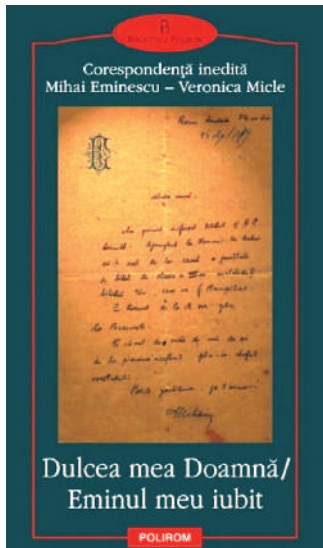
măsură suspiciunile ce au planat, când asupra unuia când asupra celuilalt în legătură cu sinceritatea angajamentului sentimental, esențial de altfel pentru felul în care destinul lor s-a... împlinit, se justifică. „Parcurgând la nesfârșit aceste texte – scrie Christina Zarifopol-Illias, abordând această chestiune – am fost, multă vreme, stânjenită de sentimentul că tulbur intimitatea bine ascunsă și îndelung păstrată a unor oameni cât se poate de vii”. Și, mai departe: „Am pătruns în universul secret al acestei răscolitoare povești de iubire condusă de ideea că voi descoperi amănunte relevante din istoria pasiunii lor. Fără îndoială, există nenumărate exemple care susțin o astfel de ipoteză. Dar, pe măsura lecturii, am descoperit un lucru mult mai important: că aveam de-a face cu două tipuri umane extrem de bine individualizate, cu o dicție a sentimentului foarte pregnant relevată. În același timp, sunt două personalități condiționate reciproc, într-un dialog constant, de-o gravă muzicalitate existențială. Aș îndrăzni să spun că textele oferite acum cititorului sunt o admirabilă ilustrare a două principii romantice, care arareori au funcționat mai spectaculos în cultura română: «eternul feminin» confruntat, într-un război de uzură sufletească devastatoare,

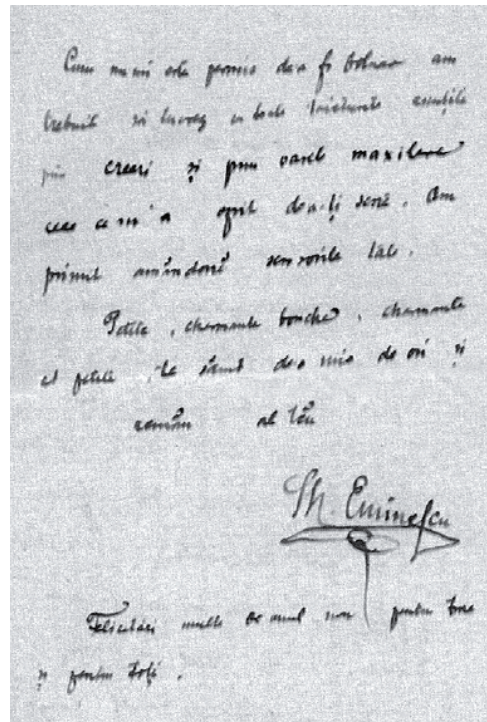
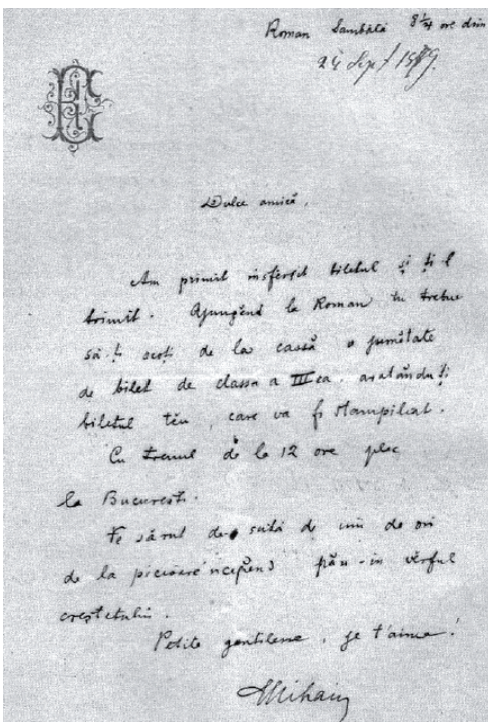
cu «eternul masculin». Niciunul dintre personaje nu renunță la individualitatea proprie, dar, miraculos, se lasă pătruns de individualitatea senzuală a celuilalt”. Concluzionând: „în ciuda sușurilor și a coborâșurilor, cei doi protagoniști se iubeau cu adevărat. Legenda jocului duplicitar amoros – când cinic când plebeu, când nemilos-rafinat, când, pur și simplu, mincinos, centrat exclusiv pe plăcerea carnală, al amândurora – întreținută de o întreagă specie de biografi, este infirmată în mod categoric. Eminescu și Veronica Micle se iubeau cu intensitate, cu disperare, cu teamă, cu profunzime. Se iubeau chiar și cu lacrimi, după cum o dovedește o însemnare a Veronicăi pe una din cele mai emoționante epistole ale lui Eminescu: «Din luna iunie 1882. A plâns scriind-o»”.

Adnotările repetate pe care Veronica Micle le face, datând scrisorile, arată ceva mai important pentru istoricul literar decât face remarcă Christina Zarifopol-Illias, anume că „se iubeau cu lacrimi”. Arată că aceste scrisori au fost recuperate, la un moment dat de la cineva, de undeva („Scrisoarea asta – notează Veronica Micle pe epistola expedită Henrietei la 10 februarie 1881, din Iași, după ce aceasta a ajuns din nou în posesia sa – am trimis-o sorei sale și ea a trimis-o se vede lui”, sau, pe marginea unei alte scrisori, nedată, dar scrisă probabil – după

chestiunile la care se referă – în 8 februarie 1880, cum stabilește Christina Zarifopol-Illias: „Iar o scrisoare trimisă sorei sale și dânsa a trimis-o lui”), toate deodată sau pe rând (faptul nu are prea mare importanță în sine), constituind pentru Veronica, din clipa intrării lor în posesie, o *lectură* la care a revenit frecvent, retrăind de fiecare dată, fiecare moment epistolar în parte, revăzând cu ochii minții relația directă dintre ei doi, și mai cu seamă, căutând a-și lămuri prin ele, prin rejudecarea, reconsiderarea afirmațiilor, propria sa stare, propriul său angajament, propria sa afectivitate, căutând justificarea profundă a ceea ce *a fost* și ceea ce *avea să urmeze*, chiar dintr-o perspectivă a finalului lor epistolar: „Cred că aceasta e cea din urmă scrisoare ce mi-a scris-o Eminescu”, și o datează: *București 16 februarie 1883*.

Sau, altădată și mai explicit: „2 august 1882. A scris, dar n-a venit, lucru care m-a supărat și care m-a hotărât ca, cu orice preț, să rup relația mea cu el, deși îl iubeam încă destul de mult. Veronica”. Iată o mențiune ce ar putea avea valoare explicativă, sub semnătură chiar. Pentru cine altul decât pentru ea? Sau, pe marginea unei alte epistole, de mai dinainte: „Scrisoarea aceasta este din luna iunie 1882. Eram supărați, încă nu ne împăcasem”. Aceasta după ce, pe manșeta scrisorii din 4 aprilie 1880 (dată menționată ulterior tot de către ea), ținuse să precizeze: „Aici a încetat de-a-mi scrie și ne-am certat rău. Am rămas certați de la 9 april 1880 până la 23 decembrie 1881 când am venit la București la (H)otel Regal și m-am întâlnit cu el la Camera. Veronica Micle”. Ce-i scria Eminescu în acea scrisoare... de adio?: „Tu mă-ntrebi când vom fi uniți pentru totdeauna. Îți răspund, cât se poate de curând. Numai te rog să judeci cu toată răceala dacă această unire «oficială» se poate face fără să am o poziție cât de puțin asigurată. Nu e vorba de tine, sufletul meu cel dulce, și tocmai de aceea răspunsul mi-era atât de greu, căci ești simțitoare și m-am temut totdeauna a atinge o susceptibilitate justă din partea ta, dar asupra căreia doi oameni care sunt ca și căsătoriți precum suntem noi, trebuie să se înțeleagă. Dar spune tu singură dacă de dulcea și iubita datorie de a-ți asigura soarta ta, pe care o primesc în orice moment, nu mi-aș incumba și o responsabilitate grea pentru soarta copiilor tăi – și tu știi, dragă Cuță, că o sarcină odată luată asupra-mi, o port voinicește fără să mă plâng și fără să cer împărțirea cu alții. Încă o dată – nu poate fi vorba de tine. Din momentul în care ar exista o perspectivă oarecare – fie pensie, fie o asigurare mai temeinică a sorții mele – de-a crește cuviincios pe cei 2 copii și a îngriji de casa ta, nu mai e nicio piedică pentru unirea noastră oficială”. Iată, așadar, insistenței Veronicăi de a se căsători, Eminescu îi răspunde prudent dar cu o responsabilă fermitate totuși, amânând

totul pentru o dată la care situația sa materială, poate chiar poziția socială să-i permită asumarea rolului de *pater familia*, chestiune în care, sfatul negativ al lui Titu Maiorescu, care desigur va fi fost cât se poate de real, cade oricum pe un plan secund și nu insurmontabil. Pentru că, în „ianuarie 1882. După ce ne-am împăcat în București la 23 decembrie 1881”, cum comentează ulterior Veronica, poetul îi scrie: „Ceea ce cineva are mai scump trebuie să-și păzească cu toată discreția. Găsit-am oare noi amândoi din nou comoara noastră pierdută, odorul nostru neprețuit, dragostea noastră? Dacă am regăsit-o, să nu mai spunem nimănui cât (sic!) de adânc o îngropăm în inimile noastre, cât de ascuns și de dulce arde în noi. Niciun obraznic și niciun indiscret să nu mai prinză de veste. De aceea nu cred că e bine ca s-arăți cuiva scrisorile mele până în momentul în care nu vom avea a ne teme de nime și de nimic. Amândoi suntem niște copii mari sau am fost niște copii mari și amândoi am dat în gropi. Cel puțin de acum înainte, Nicuță, nimeni să nu ne știe. Vom începe une petite charmante vie, necunoscută de nimenea, până ce lumea ne va uita pe noi și noi pe ea și atunci numai vom reapărea fericirii în ochii ei, când nu vor fi rămas nici urmă din calomniile și din răutățile ei.”

Când să fi fost zilele sau nopțile în care Veronica Micle să fi citit și recitat, mereu și mereu, aceste scrisori ale lui Eminescu?! Să luăm în considerație că ultima epistolă din acest corpus, aflat în tezaurul poetei, datează din 16 februarie 1883, cu câteva luni înainte de fatala declanșare a bolii acestuia, în care el îi scria pe un ton aferat, iritat chiar, neascunzându-și proasta stare a sănătății, dar apăsând tonul în privința îndatoririlor ce și le luase față de ea, poate prea mari sau poate prea imperativ reclamate de aceasta: „Precum ați binevoit a indica în rândul trecut, trimit astăzi suma de 50 l.n. nu prin mandat ci închiși în această scrisoare, rugându-Vă din nou a ierta mica deranjare ce v-ar cauza-o remiterea la destinație. Doresc din toată inima să vă știu sănătoasă și fericită, precum eu nu sunt, și sărutându-Vă mâinile rămân/cu supunere al DVoastre servitor/ M. Eminescu.”

Din reconsiderarea acestei atitudini a Veronicăi Micle, avem, poate mai clar ca altădată, sentimentul unei anume vinovății capricioase pe care poeta și-o reproșa, odată ce pentru ea, ca și pentru toată lumea din jur, devenise limpede că poetul nu mai putea fi recuperat pentru o viață normală. Și nu culpa femeii, resimțită, probabil, în toată această lungă perioadă neagră a existenței lui Eminescu este demnă de reținut, ci hotărârea și acțiunea ei finală, de la Mănăstirea Agapia, la atât de scurtă vreme după dispariția lui, îi înobilează profilul moral. E, desigur, o supoziție, ce merită a fi cercetată mai cu de-amănuntul, căci avem acum atâtea noi elemente de *dedesubt*, extrem de utile, pentru a putea arunca o altă privire nu numai asupra relației dintre ei cât și a stării tensionate create în jurul lui în ultima perioadă a activității sale *politice*, de care era deplin conștient și pe care o denunța, pentru cine avea urechi să audă.

Tulburătoare în acest sens este scrisoarea, nedată, așezată însă – de Veronica?! – în finalul serialului epistolar: „Nu cred nimic, nu sper nimic și mi-e moralicește frig ca unui bătrân de 80 de ani. Dta trăiești și eu sunt *ucis* (subl.n., Ct.C.) – ce raport poate fi între noi?” Nu e vorba de *teama de moarte* ci de cu totul altceva, care vine dinafară și la care reacția lui este una nu de resemnare ci de conștientizare a realității căreia îi aparținea. Iar neîmplinirea cuplului lor ține, evident, și de această realitate pe care Veronica, probabil, n-o putuse înțelege sau măcar intui la vreme.

Corespondența aceasta se cere cercetată pe-ndelete, reluând prin ea întreaga *poveste de dragoste*, la care se referă Christina Zarifopol-Illias, dintre Eminescu și Veronica Micle, impunând, cel puțin, o altă *perspectivă* de judecată a comportamentului celor doi, luați separat, și împreună de asemenea, la miza unei alte responsabilități existențiale. ■

Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit. Corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle. Scrisori din arhiva familiei Graziella și Vasile Grigorcea. Ediție îngrijită, transcriere, note și prefață de Christina Zarifopol-Illias. Editura Polirom, Iași, 2000 (501 pagini, cu reproducerea în facsimil a textelor olografe).

Andrei
CODRESCU

poezia este cea mai tristă artă

pentru că noi poeții dintr-un motiv oarecare simțim nevoia să spunem mereu ceva nou ne temem de repetiție așa că suntem sortiți să fim veșnic auziți greșit și înțeleși greșit ne facem din acele eșecuri muze pentru că altfel ne-ar fi tortionari

pictori sportivi muzicieni și politicieni e de așteptat să spună același lucru iar și iar și să fie admirați din ce în ce mai mult pentru ceea ce repetă cu ah și oh sunt autorii unui singur gând cu cât mai scurt cu atât mai bun oratorii lui oh și ah sunt venerați de-a lungul veacurilor și răsplățiți

poeții care caută în permanență noul nu fac doi bani

am ajuns la Budapesta cu o zi mai devreme

noi poeții în tinerețe începem în bucurie dar de aici se trag la urmă deznădejdea și nebunia – William Wordsworth

eu sunt un ghid turistic al fericirii – ce așteptați? nu aveți nevoie de bilet mă pot mișca mai repede decât îmi amintesc să mă fi mișcat. ■

Constantin Brâncuși – *Portret de femeie*, 1912